

"היום אתה יכול לשלוח פוסט בטלגרם וכל שנותר הוא לגרום לאויב לצרוך אותו"

ריאיון עם ד"ר רון שלייפר, מחבר הספר פוסט לוחמה פסיכולוגית
של אחרונה ראה אור במערכות

היערכות חמאס למפגן שחרור חטופים. הקמפיין של חמאס בנושא החטופים משאיר אותנו בערפל, וגורם לנו לחפש בבלטפורמות שלו מידע כדי להפיג את חששותינו, להתמודד עם חרדותינו ולהתעדכן. צילום: רשתות חברתיות, לפי סעיף 27א

את המקור, אתה אומר 'זה נשמע כמו דיווח אובייקטיבי'. בלוחמה פסיכולוגית הבעיה חמורה יותר, כי אנחנו במצב של מלחמה ולא של מכירת מוצר. אנחנו בלחימה, באלימות בעוצמה גבוהה ובנזקים פיזיים, ובכל זאת צורכים את המסרים של האויב."

אחד התנאים הבסיסיים לקיומה של לוחמה פסיכולוגית יעילה הוא לגרום לאויב לצרוך את המסרים שאתה שולח לו, גם כשהוא יודע שאתה מנסה להשפיע עליו. זו מיומנות מורכבת שהתפתחה מתחום יחסי הציבור

בכל הליך שחרור החטופים שראינו בתקופה האחרונה, חמאס השתמשו באופן הולך וגובר בכלי הלוחמה הפסיכולוגית.

"נכון מאוד. אנחנו רואים את התאמה של חמאס לנעשה אצלנו. זו מיומנות בסיסית ביחסי ציבור."

איך אתה מסתכל על הטקסים הללו, שאירעו מדי שבת, מנקודת המבט המקצועית שלך?

"אחד התנאים הבסיסיים לקיומה של לוחמה פסיכולוגית יעילה הוא לגרום לאויב לצרוך את המסרים שאתה שולח לו, גם כשהוא יודע שאתה מנסה להשפיע עליו. זו מיומנות מורכבת שהתפתחה מתחום יחסי הציבור. כששמים לך פרסומת, אתה יודע שמנסים להשפיע עליך ומפעיל הגנות. אבל כשמסתירים

ד"ר אמיר גילת, מפקד "מערכות"

הצליחו לייאש את האזרח האמריקני מלהמשיך להשקיע דם, כוח אדם ומשאבים, במערכה שאין לה סיכוי. כדי שזה יצליח, נדרש זמן רב, במקרה שלהם זה לקח 15 שנים, ונכונות לשאת באבדות רבות.

עיקרון אחד, שהיה חידוש גדול, היה כאשר גנרל גיאפ, רמטכ"ל צפון וייטנאם, גרם פעמים רבות בכוונה תחילה לפגיעה באזרחים שלו, ואז הזמין את התקשורת העולמית: תחילה את התקשורת הקיצונית, האמריקנית, ואחר כך את המיינסטרים, כדי שיראו את הזוועות שיצרה הפעולה האמריקנית."

אפשר לטעון שבמאה ה-20, לא כל שכן במאה ה-21, כבר אין מלחמות בלי לוחמה פסיכולוגית.

"זה נכון, כי יש רתיעה ממלחמות גדולות, וכי השפעת הלחימה נכנסת עכשיו לכל כיס, שבו נמצא הטלפון הנייד. פעם הסבל הזה קודם כול לחיילים ולמשפחותיהם, לאזור הלחימה, ורק אז לחברה כולה. היום אפשר לדלג על כל התהליך, להפוך את הסבל לסמל והדהודו גורם לאותה השפעה.

אנחנו בתקופה שהאסלאם הקיצוני מחפש לשעבד את העולם, ללא קשר למחיר באבדות, שלו או של אחרים. חמאס העתיק את המודל מאש"ף, שבשעתו נשלח על ידי ברית המועצות ללמוד את לקחי וייטנאם, כפי שנשלח ללמוד את לקחי אלג'יר וקובה. מי שיקרא את 'המדריכים' שפורסמו בעקבות כל משלחת למידה כזו, יכול לראות את שיטות הלחימה של שנות ה-70 בלבנון בפעולות חמאס, שהעתיק ללא בושא את הצלחות אש"ף, החל מהאנתפאדה הראשונה."

לאחרונה הוצאת ספר ב"מערכות" בשם פוסט לוחמה פסיכולוגית. זהו ספרך השני, כאשר קודמו נקרא לוחמה פסיכולוגית. מה בעצם השתנה בין הספרים?

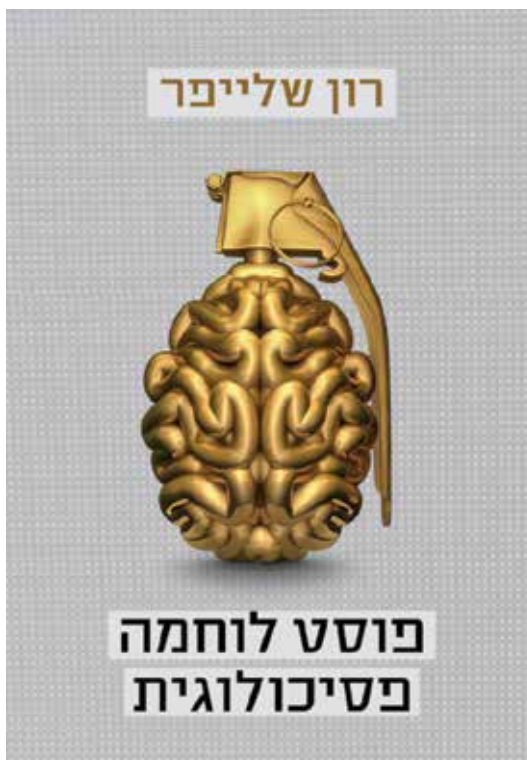
"המילה 'פוסט' היא רמז לכך, יש כאן כפל-משמעות. פוסט זה גם 'אחר', ופוסט זה גם 'הודעה' ברשת, ברשתות החברתיות וכדומה. הטענה הראשונה שאני רוצה להדגיש היא שאין חידוש בלוחמה הפסיכולוגית. עקרונותיה לא השתנו מתקופת התנ"ך. מה שהשתנה הוא ערוץ העברת המסרים.

במלחמת העולם הראשונה היו עיתונים, במלחמת העולם השנייה רדיו, במלחמת וייטנאם טלוויזיה, במלחמת המפרץ לוויינים ובמלחמות בימינו הטלפון הנייד. אם פעם היית כותב כרוז ומשליך אותו ממטוס - היום זו לוגיסטיקה מסובכת, אף שהדבר נראה פשוט. היית צריך לשכנע את חיל האוויר להקצות לך כלי טיס כדי שיתיל ניירות במקום פצצות. היום אתה יכול לשלוח הודעה, לציץ ב-X (טוויטר לשעבר) או לכתוב פוסט

אבל למה אני צורך אותם? אני הרי לא חייב. על אילו נימים רגישים חמאס מורטים, שאני בכל זאת צופה?

"פשוט מאוד - רלוונטיות ואקטואליות. זה מידע שמועיל לך ורלוונטי עבורך. הוא מסקרן וחשוב להישרדותך, ולכן מתגבר על המחסום הגבוה של החשדנות הטבעית מפני מניפולציה. מי שהתווה את הכיוון בעשורים האחרונים היה חזבאללה. הוא פיתח שיטת לחימה המבוססת במידה מסוימת על תעמולת גבלס בצבא הנאצי במלחמת העולם השנייה. אבל בעוד תפקיד התעמולה של גבלס היה לתעד את הניצחונות ולהביאם לקהל הבית, מטרת חזבאללה הייתה השתקפות הפעולה ולא הפעולה עצמה. כלומר איך היא נראית בוידאו ולא מה היא השיגה בשטח. זה חידוש.

כאשר חיילי צה"ל צפו באלמנאר [ערוץ הטלוויזיה של חזבאללה, א"ג] בפעולה שבוצעה נגדם בשטח, תוך שעות ספורות, הם ראו את עצמם או חבריהם עולים על מטען או מארב - וראו זאת יחד עם כל תושבי לבנון וצפון ישראל. חזבאללה מציג את הזוועות הללו, ואנחנו בכל זאת רוצים לראותן."

כריכת הספר פוסט לוחמה פסיכולוגית. "עקרונותיה של הלוחמה הפסיכולוגית לא השתנו מתקופת התנ"ך. מה שהשתנה הוא ערוץ העברת המסרים." צילום: מערכות ומודן

ההקשר הרחב יותר עוסק בשאלה איך ארגון יכול להתמודד מול מעצמה.

"הכול התחיל בווייטנאם, לפני כ-50 שנה. השפעתה כיום מועטה, וזו טעות גדולה כי שם החל הכול. מדינה קטנה, חקלאית, הביסה בסופו של דבר מעצמה עולמית. הדרך שבה עשו זאת נקראת לוחמה מהפכנית, שנעשית בשלבים, ברמות עולות של אלימות. השלב הנמוך ביותר הוא לוחמה פסיכולוגית; השלב הבא - טרור; מעליו גרילה; ובסוף לוחמה קינטית, פיזית, בשטח. במהלך כל המלחמה, הווייטקונג וכל סוכניהם ומרגליהם במדינות הדרום, תיעדו את כל המתרחש, הן לצרכים פנימיים והן בעיקר לצרכים חיצוניים. אפשר לתמצת במשפט אחד פופולרי - 'יותר משנלחמנו בווייטקונג בג'ונגלים של וייטנאם, נלחמנו בהם ברחובות וושינגטון'. כלומר, תכלית הלוחמה היא פוליטית, ובסופו של דבר הם

تحذير عاجل!

الى جميع السكان والنازحين المتواجدين في منطقة
جباليا وفي أحياء- السلام، النور، تل الزعتر، مشروع
بيت لاهيا، معسكر جباليا، عزبة ملين، الروضة،
النزهة والجرن، النهضة والزهور.

انتم متواجدون في منطقة قتال خطيرة!
جيش الدفاع سوف يعمل قريباً بقوة شديدة
ضد المنظمات الإرهابية في المنطقة التي
تواجدون فيها.

**كل من يتواجد في هذه المناطق يخاطر بحياته وحياته
عائلته.**

حرصاً على سلامتكم - نناشدكم الإخلاء فوراً الى المأوى
الموجودة غرب مدينة غزة.
ممنوع منعاً باتاً الاقتراب من السياج الأمني.
الاقتراب من السياج يعرض حياتكم وسلامتكم للخطر.

جيش الدفاع الإسرائيلي

כרוז שהוטל בעזה במהלך "חربות ברזל". "ברגע שמוטלים כרוזים - נגמר זמן השכנוע, מה שכינו אצלנו מב"ם (המערכה שבין המלחמות)". צילום: דו"ץ

שאתה יכול להיות צדיק, ויש גם צדיקים אבל הם מעטים, ומה שאתה צריך זה למצוא או להמציא, ולשם כך להגיע לשליטה גבוהה בשפת האויב, בתרבותו ובדרך חשיבתו. אלה דברים מורכבים שאי אפשר ללמוד אותם לעומקם באוניברסיטה."

בעוד תפקיד התעמולה של גבלס היה לתעד את הניצחונות ולהביאם לקהל הביתי, מטרת חזבאללה הייתה השתקפות הפעולה ולא הפעולה עצמה. כלומר איך היא נראית בווידיאו ולא מה היא השיגה בשטח. זה חידוש

הכרת האויב היא כלי בסיסי בלוחמת המידע, ואנחנו לא מצטיינים בו.

"הגבלנו את עצמנו בכמה מישורים. במישור הראשון לא קידמנו באופן היסטורי את אלה שגדלו ונולדו והתחנכו במדינות ערב, והביאו את ההבנה העמוקה של איך חושב אדם ערבי, שחושב אחרת לגמרי מאדם שאינו ערבי. לזה תוסיף את החבלה האקדמית שיצר פרופ' אדוארד סעיד, במכוון או בתום לב, שערער את כל החשיבה המערבית להבין את הראש הערבי, ואת התרבות הפרוגרסיבית שאמרה שאסור להזכיר דברים שליליים כי זה יוצר דברים שליליים - ותראה איך אנחנו לא מבינים את המנגנון, את קוד ההפעלה של העולם הערבי. אחד האנתרופולוגים הגדולים, הופסטד ההולנדי, כתב ספר חובה לכל מי שרוצה להיכנס לתחום, ובהקדמה ציין שמי

בטלגרם, וכל שנותר הוא לגרום לאויב לצרוך את המסרים. הקמפיין של חמאס בנושא החטופים משאיר אותנו בערפל וגורם לנו לחפש בפלטפורמות שלו מידע כדי להפיג את חששותינו, להתמודד עם חרדותינו ולהתעדכן. לשם כך הוא עושה זאת בעברית ומספק כותרות. הדברים האלה ניתנים לביצוע תוך שניות באמצעות בינה מלאכותית או תוכנות חינוניות."

לכן הביטוי שאנחנו צריכים לדבר עליו הוא לוחמת מידע?

"מדובר במושג אמריקני בן עשרות שנים, שכולל כמה מרכיבים: ראשית, הסייבר - המחשבים כפלטפורמה להעברת מידע, שהם גם המידע עצמו המועבר בצורת הזו. צריך להגן על שלנו ולחבל בשל האויב. שנית, הונאה - מושג ידוע מימי המלחמות בתנ"ך. שלישית, לוחמה פסיכולוגית, כאשר האמריקנים כוללים גם את הלוחמה האלקטרונית. במודל המיטבי כל המרכיבים צריכים להשתלב זה בזה. כלומר, באמצעות הסייבר אתה יכול להשתלט על ערוץ טלגרם של חמאס או ערוץ טלוויזיה שלו, ולשדר מסרים שאנחנו לא הולכים לעשות שום דבר או להפך, שמחר בבוקר נתקוף - כשהדבר כמובן הפוך מכוונותיך - ובאמצעות השימוש במידע ובתקשורת בין לאומית ניטרלית לכאורה, אתה מעביר מסרים שיכולים לגרום לו לפקפק בצדקת דרכו או באמינות מנהיגו."

גם אם מדובר בגוף דתי שמונע מאמונה דתית קיצונית?

"גם גוף דתי שמונע מאמונה דתית קיצונית צריך לאכול, ומסביבו יש אנשים רעבים. הניסיון העולמי המצטבר אומר

שרוצה להבין תרבות אחרת צריך לא רק 'להחליף דיסקט', אלא להחליף מערכת הפעלה שלמה. השקענו כל כך הרבה בהבנת העולם שלנו ובניסיון להתמודד עם האתגרים שלו, שכל מי שלא מתאים לתפיסתנו נחשב חריג. לכן אם ערפאת פיתח תעשיית תיירות בשני מיליארד דולר בסוף שנות ה-90, עם קזינו ביריחו ואוטובוסים וחברות תיירות ומדריכים ומלונות והסכמים עם כל העולם, אז לא יכול להיות שיפתח באנתפאדה באוקטובר 2000. אותו הדין לגבי תאוריית 'חמאס מורתע', כי הוא יכול לקבל תוך זמן קצר סינגפור בעזה. יש קשרים כלכליים חזקים עם ישראל למרות הגדרות והמחסומים; יש מתכנתים מעזה שעובדים בחברות הייטק ישראליות בלי להיות בפועל בהרצליה פיתוח; יש משאיות שחצו את הגבול הרבה לפני 'חרבות ברזל', מאות משאיות כל יום. ואז המחשבה שלנו היא שברור שחמאס רוצה סינגפור, אבל אנחנו לא מבינים את המניע שמנוע מחשיבה דתית שאומרת שאני פועל עכשיו כדי שבעתיד, אחרי שאמות, יהיה לי רווח כלשהו. זו לא חשיבה רציונלית, זו לא חשיבה מערבית. אז הינה, נפלנו בפח".

בתחילת הדברים הזכרת שנושא הלוחמה הפסיכולוגית דומה לכל פעולה אחרת של יחסי ציבור. כיצד אפשר להבטיח בהקשר הצבאי?

"אני מתראיין בתחום כ-40 שנה, ותמיד שואלים אותי 'תגיד, הכרוזים האלה הם לא דבר מיושן ממלחמת העולם השנייה?'. תשובתי פשוטה: ברגע שמוטלים כרוזים - נגמר זמן השכנוע, מה שכינו אצלנו מב"ם (המערכה שבין המלחמות). כשהתנתחים מתחילים לרעום - זה הזמן שאתה רוצה שינוי התנהגות. אתה כבר לא רוצה לשנות עמדות, אלא שיעזוב את ביתו, שיערוך ויעבור לצד שלך, שיחבל במאמץ של הצבא שלו. ברגע שאתה מסיים להכין את הכרוזים, שולח אותם ומכניס אותם למדורה - אתה צריך להבין שהאויב מספיק לקרוא את המסר שאתה מעוניין שיגיע אליו. אגב, עצם העובדה שיורד עליך גשם של ניירות מביא אותך להבנה, בתת-ההכרה, שמי ששולט בשמיים יכול להפיל עליך דברים אחרים".

היום אתה צריך לעשות סרטון של 10 שניות, לפני שהצופה יגלול בתנועת אצבע לסרטון הטיקטוק או האינסטגרם הבא. אתה צריך להכניס מסר ב-3-4 שניות, ולכל זאת נדרשת מיומנות מיוחדת. גם קריקטורה צריך לראות לא בעין מערבית או ישראלית אלא בעין ערבית, וזו שפה שלמה עם דימויים רבים ופריטים שאנחנו לא שמים לב אליהם

ומה בנוגע לעיצוב המסר?

"מרשל מקלוהן אמר שהמדיום הוא המסר. הלוחמה הפסיכולוגית עלתה לכל מדיום של העברה, ויש לכל אחד יתרונות וחסרונות. אם זה כרוז, כמה מלל אתה יכול להכניס בו? אם זה מסרון, כמה אותיות אתה יכול להקליד? אם פרסמת בערוץ טלגרם - מה אורך הסרטונים? במשך שנים הייתי מראה סרטים ארוכים שהפיקו דובר צה"ל, משרד החוץ וכדומה על האסטרטגיה ועל הממד הכלכלי במזרח התיכון לדוגמה. אתה יכול להקרין את

הסרטון, ואולי גם מישוה יצפה בו, אבל לא בטוח. היום אתה צריך לעשות סרטון של 10 שניות, לפני שהצופה יגלול בתנועת אצבע לסרטון הטיקטוק או האינסטגרם הבא. אתה צריך להכניס מסר ב-3-4 שניות, ולכל זאת נדרשת מיומנות מיוחדת. גם קריקטורה צריך לראות לא בעין מערבית או ישראלית אלא בעין ערבית, וזו שפה שלמה עם דימויים רבים ופריטים שאנחנו לא שמים לב אליהם. חמאס שולחים לנו סרטונים של חטופים, אך ישראלים מעטים מבינים שהספרות והזקן שלהם מעוצבים בצורה שמקובלת אצל אנשי הג'האד. הצופה אומר לעצמו 'היה לו שיער ארוך, אז הם סיפרו אותו לכבוד הטקס'. אבל כשמישהו בעולם הערבי רואה אותו, ההשפעה שונה לגמרי והמסר שונה לגמרי. יש צורך להיות מודע לכך".

המפקד הקרבי ומפקד המטה צריכים להבין שלוחמה פסיכולוגית היא חלק בלתי נפרד מהלחימה, וכמו בווייטנאם כך ב'חרבות ברזל' - לפוליטיקה יש תפקיד עצום בלחימה עצמה ובצורתה, ואנחנו צריכים להתקדם גם לשם

אנחנו נמצאים עדיין בעיצומה של מלחמה, מהו הקושי בהעברת מסרים לאויב?

"הקושי נובע מהעובדה שאנחנו לא רוצים, אף שאנחנו בהחלט יכולים. הרי לפעילי חמאס שנמצאים במעצר אצלנו יש משפחות שמתגעגעות אליהם, ואנחנו בהחלט יכולים לעשות מה שהמצרים עשו לנו אחרי מלחמת יום הכיפורים, כאשר כל ישראל ישבה בחרדה והאזינה לשידור היומי או השבועי של הטקסט שהקריא שבוי בעברית קלוקלת שהכתיבו לו. ככה ידענו שהוא בחיים. אם הדבר נעשה לפני 50 שנים, אין פסול להשתמש בו כיום. אין כאן שמץ של התעללות, אלא דרישת שלום מהכלא. אפשר אפילו להסתכל על המהלך כמועיל לשני הצדדים, אבל אנחנו לא עושים דברים כאלה כי 'אנחנו לא הם'".

לסיים, מה היית רוצה שמפקדי צה"ל יסמיעו מכל נוסא הלוחמה הפסיכולוגית?

"הם חייבים להבין את הממד הפוליטי של הלחימה, ואת הצורך בתיעוד בלי לפגוע ביכולת המבצעית. זו תוספת שיש להוסיף להכשרה - לנסות לראות דרך העיניים של כל קהלי היעד. לעיתים הם סותרים, לעיתים מה שאתה מראה לעולם הערבי סותר את מה שמתאים לעולם המערבי. כל צד צריך לשדר את מסריו בשאיפה לכמה שפחות סתירה. המפקד הקרבי ומפקד המטה צריכים להבין שלוחמה פסיכולוגית היא חלק בלתי נפרד מהלחימה, וכמו בווייטנאם כך ב'חרבות ברזל' - לפוליטיקה יש תפקיד עצום בלחימה עצמה ובצורתה, ואנחנו צריכים להתקדם גם לשם".

